

DŮM NA VLNÁCH ZMĚN

ČESKÁ BANKA UNION V BRNĚ
BRNĚNSKÝ ROZHLAS

Architekt Ernst Wiesner

PODĚKOVÁNÍ

Děkujeme všem, kteří přispěli k podobě této publikace. Zejména generálnímu řediteli Českého rozhlasu René Zavoralovi a ředitelce Českého rozhlasu Brno Haně Ondryášové.

Dále patří poděkování Radku Bortlíkovi, Zuzaně Bubeníkové, Bořivoji Čapákovi, Dagmar Černouškové, Michalu Doleželovi, Mileně Flodrové, Yvoně Hlavaté, Lence Hluškové, Petru Humlíčkovi, Jindřichu Chatrnému, Silvii Klimešové, Kateřině Konečné, Martinu Kozlovskému, Lukáši Mečířovi, Davidu Mikešovi, Ludvíku Němcovi, Petru Pelčákovi a Miloši Šenkýřovi.

Za laskavé poskytnutí fotografií, plánů a informací děkujeme těmto institucím: Archivu města Brna, Brněnským vodárnám a kanalizacím, a. s., Českému rozhlasu Brno, Muzeu města Brna, Národnímu památkovému ústavu – územnímu odbornému pracovišti v Brně.

Vydání monografie podpořili:

Český rozhlas
Jihomoravský kraj

 Český rozhlas **jihomoravský kraj**

KEIMFARBEN, s. r. o.
RENFIELD s. r. o.
Atelier 99 s. r. o.
Ateh, spol. s r. o.
Winning PS - Pamstav s. r. o.
AVETON s. r. o.
EKOLS PRAHA, spol. s r. o.
Navigo Solutions s. r. o.
JV PROJEKT VH s. r. o.
Sheraton interior s. r. o.
Kámen Váradi-Heinrich, KÁMEN design s. r. o.
KAMENOPRŮMYSL KOMÁREK s. r. o.
Jiří Klement – Bezpečnost práce a požární ochrana
Keraservis Group a. s.
Centrum bydlení a designu Kaštanová
ATELIER RAW s. r. o.
ATELIER TIŠNOVKA s. r. o.

ISBN: 978-80-908830-0-0
© Spolek Obecní dům Brno
2022

Fotografie na přední straně přebalu: průčelí České banky Union – Rudolf Sandalo ml.
Fotografie na zadní straně přebalu: pohled do světlíku – foto Tomáš Pancíř
Obálka: uliční průčelí (2022)

OBSAH

Předmluva

Milena Flodrová

Architekt na vlnách změn

Petr Pelčák

Dopis Ernstu Wiesnerovi

Miloš Klement

Brněnská asanace a nová zástavba bloku bývalých jezuitských kasáren

Miloš Šenkýř, Miloš Klement

Dostavba bloku mezi ulicemi Mozartovou a Beethovenovou

Banka Union, její klienti a osudy brněnského sídla

Miloš Šenkýř

Fenomén zvaný brněnský rozhlas

Miloš Šenkýř

Dobové fotografie

Rudolf Sandalo ml.

Současné plány budovy

Miloš Klement

Fotografie před obnovou a po ní

Bořivoj Čapák, Stefan Müller, Tomáš Pancíř, Filip Šlapal, Ivan Wahla

Ernst Wiesner – biografie

Jindřich Chatrný

Významný nález – objevení hrobu Ernsta Wiesnera

Miloš Šenkýř

Architekt Ernst Wiesner

Lenka Kudělková

Wiesnerův „dvorní“ fotograf

Dagmar Černoušková, Jindřich Chatrný

Ernst Wiesner a Brno

Vladimír Šlapeta

Ernst Wiesner – odkaz pro dnešek

Ivan Reimann

Dílo architekta Ernsta Wiesnera čili úvaha o racionalismu v architektuře

Bohumil Markalous

Postřehy ze stavby

Martin Kozlovský, foto Jana Houzarová

Firmy a osobnosti, které přispěly k rekonstrukci budovy Českého rozhlasu Brno – bývalé banky Union

Bibliografie

Kredity

Život Ernsta Wiesnera hluboce poznamenaly pohnuté události našeho století. Ačkoliv se dožil vysokého věku, měl možnost nerušeně pracovat jen v jediném období, mezi oběma světovými válkami, které prožil v Brně. Wiesner obohatil moravskou metropoli svým architektonickým rukopisem o řadu významných staveb v centru i v zahradních čtvrtích.

Ačkoliv se narodil ve slovenských Malackách, s Brnem byl spojen již od studentských let. Vystudoval zde reálné gymnázium a poté odešel za dalším vzděláním do Vídně, nejprve na techniku a posléze absolvoval na Akademii výtvarných umění v mistrovské třídě prof. Friedricha Ohmanna. Od Ohmanna, schopného eklektické transformace historických vzorů, získal uměleckořemeslný základ a znalost slohových zákonitostí. S jeho rodinou také Wiesnera pojilo celoživotní přátelství. Vedle příkladu učitele působily však na něho i další rozhodující impulzy vídeňského prostředí – tradice architektury 19. století Josefa Kornhäusela s velkorysým řešením sjednocených domovních bloků, rezonujících historickou substancí okolí, příklady díla Ottý Wagnera a jeho školy s novým organizačním chápáním architektovy společenské úlohy a s koncepcí moderní architektury, v níž „nové účely musí zrodit nové konstrukce, a proto také nové tvary“, a konečně příklad Adolfa Loose, zbavujícího architekturu všeho dekoru a obnažujícího hmoty na elementární tvar, zároveň však pečujícího o ušlechtilý, z tradičního materiálu provedený detail. Loose si však Wiesner cenil i proto, že chápal architektonickou tvorbu jako duchovní proces. S těmito poznatky a zážitky z italské fronty v první světové válce se vrátil do Brna.

Modernost, spojenou s vědomím tradice, tuto charakteristickou vlastnost vídeňské stavební kultury, transformoval Ernst Wiesner ve své tvorbě v Brně, kde se – vedle dalšího absolventa vídeňské akademie Jindřicha Kumpošta – usadil jako jeden z prvních moderních architektů.

Brněnské období Wiesnerovy tvorby začíná stavbou dřevěného zahradního domku v soukromé zahradě v Lužánkách, postaveného za pouhých osm týdnů, na němž ukázal, jak lze tradiční stavební technologii sloučit s požadavkem účelového řešení půdorysu a vnitřního prostoru. V Guttmanově nájemném obytném domě pak Wiesner vytváří velkorysou nárožní kulisu symetrickou kompozicí s centrálně umístěným vstupem a s diagonálně vysunutými křídly k oběma ulicím.

V průběhu dvacátých let proniká Wiesnerova tvorba do brněnského centra, aby se zde projevilo vpravdě velkoměstské myšlení, charakteristické pevným „mužným“ (B. Markalous) architektonickým výrazem, který však zároveň citlivě reaguje na okolní prostředí. Několik následujících příkladů je v tomto směru zvláště poučných.

Prvním z nich je blok u jezuitského kostela, postavený pro Moravskou zemskou životní pojišťovnu a Českou banku Union, kde se mu moderními, avšak zároveň klasickými prostředky podařilo harmonicky dokončit prostor v okolí kostela. Wiesner citlivě domýšlí napojení bloku v detailu i v dálkových pohledech. Z Mozartovy ulice nasazuje kompaktní symetrickou kompozici tzv. Bílého domu a nechává mezi apsidou kostela a novotvarem plně uplatnit barokní bránu do kostelní zahrady. Toto porozumění stávající barokní substancí lze pravděpodobně přičíst jeho školení u Friedricha Ohmanna. V Beethovenově ulici naopak v sousedství chrámové věže ustupuje s římsoou o jedno patro, aby zachoval její význam v uličním průhledu. Komplex zakončuje první brněnskou „zahradou na střeše“, která přibližuje z nezvyklého pohledu panoráma historického města a kterou při své návštěvě Brna obdivoval i Le Corbusier. V interiéru dává pak Wiesner plně vyznít krásu tradičního přírodního materiálu v poučeném klasickém zpracování, jehož účinnost přuje světelnými efekty.

Druhým, tentokrát komorním příkladem Wiesnerova zásahu v městském prostředí je přestavba kavárny Esplanade v historizujícím obytném bloku na nároží Švédské (dneš Jezuitské) ulice a Koliště za brněnským divadlem, kde radikálně přebudovává parter a část prvního patra. Již na průčelí Wiesner naznačuje, kde uskutečnil zásah a kde zůstal původní stav nedotčen: zachování původních oken v průčelí do Jezuitské ulice signalizuje, že vnitřní prostor za ním zůstal v původním stavu. Zatímco k Jezuitské ulici situuje vstup krytý lehkým elegantním baldachýnem a dále podružné provozy, které není potřeba orientovat k výhledům, prostor kavárny otevírá směrem k parku velkorysým probouráním okenního výkladce přes obě etáže a v celé šíři uliční fronty. Uvnitř pak rozehrál prostorovou hru s oválným sálem, krytým mělkou skleněnou kupolí a vystupňovanou iluzivním účinkem zrcadel v kontrastu s ušlechtilým, střídáním tapetováním stěn.

Třetím a urbanisticky nejvýznamnějším Wiesnerovým činem v centru Brna je dostavba tzv. Doretova dvora mezi ulicí Benešovou a Malinovského náměstím na místě starých městských fortifikací. První etapa této úlohy krytalizovala nejprve v užší soutěži na mezinárodní hotel, již se zúčastnili Peter Behrens, Inno A. Campbell, J. J. P. Oud, Jindřich Blum a Ernst Wiesner. Po ní byl Wiesner pověřen navrhnout na téže pozemku administrativní a obytný blok s kinem Kapitol, známý jako Palác Morava. Sousedství železnice a průmyslové čtvrti vedlo pravděpodobně Wiesnera k inspiraci zlínskou stavební strukturou – obnaženému železobetonovému skeletu se spárovanou cihelnou výplní. Avšak Wiesner ji používá vzdálen technokratické ortodoxie. Prohýbá hmotu v ulici Benešově podél uliční čáry a v Divadelní ulici tak, aby dosáhl ekonomičtějšího využití parcely a osvětlení místností, a vytváří tak charakteristický, monumentální a plasticky živý akcent při vstupu do městského centra. V prostoru kinosálu, traktovaného mohutným sloupovým a elegantními indirektivními osvětlovacími tělesy, vytvořil jeden z nejpůsobivějších veřejných brněnských interiérů dvacátých let. Na základě další užší soutěže byla Wiesnerovi zadána i přestavba druhé části Doretova dvora, třípatrového bloku, provedené koncem 19. století brněnským stavitelem Matzenauerem. Wiesner ho nadsadil o jedno poschodí. Obložením červenými líčvkami blok sjednotil a přizpůsobil charakteru první stavby. Travertinovým obkladem nárožních rizalitů, spojovacích článků s první etapou, a nově vybudovaného portálu v ose průčelí do náměstí dodal stavbě řád a monumentální měřítko. Ušlechtilá uměleckořemeslná práce v tradičních materiálech je charakteristická i pro zařízení interiérů, zejména vestibulu, schodiště a zasedací síň Zemské pojišťovny. Důstojná a disciplinovaná kompozice čela náměstí, kterou tak vytvořil naproti divadelní budově, prozrazuje, že byl autor poučen v urbánních strukturách a stavbách italských racionalistů.

Po veřejné soutěži realizoval Wiesner spolu s Bohuslavem Fuchsem další vynikající stavbu v brněnském centru – Moravskou banku. Fuchsova konstruktivní a dispoziční vynalézavost se v tomto díle snoubí s charakteristickými kvalitami Wiesnerova projevu – velkorysou organizací, s péčí o noblesní detail a s nenuceným komfortem. Tak vznikla jedna z nejpozoruhodnějších brněnských úředních budov, nekompromisní ve svém lapidárním zjevu v historickém prostředí náměstí Svobody a obohacující obchodní parter o velkoměstsky pojatou pasáž, spojující náměstí s Veselou ulicí.

Jestliže Wiesner řešil problémy formy a jejího monumentálního účinku u staveb obchodních a správních, pak tím spíše ho zajímala „absolutní architektura“ kultovní povahy, s níž se setkal při řešení brněnského krematoria. Po dvou fázích soutěže, v níž mu byl jediným vážným konkurentem Pavel Janák, uskutečnil svou nejoriginálnější stavbu. Na základě ideového výkladu se pokusil vysledovat předpoklady nového kultu spalovacího obřadu, který by se účinkem vyrovnal kultu dávných dob a jeho formálnímu vyjádření (pyramida, chrám), a nalézt z toho vyplývající provozní typ a novou výtvarnou

formu krematoria. Wiesner ho situuje v dominantní poloze nad městem na zvýšené terase. Z klidné horizontální podnože provedené z červeného keramického obkladu a spojené s terénem symetricky umístěným mohutným nástupním schodištěm vyrůstá stupňovitě bílé těleso vlastní obřadní síně kryté skleněnou střešou a obklopené řadou travertinových pilířů s pyramidálním zakončením. Tato originální kompozice z nejzákladnějších výtvarných forem a zásadně se odlišující od tehdejší funkcionalistické produkce mezinárodního slohu umožňuje řadu významových výkladů. Připomíná formu „zikuratu“ staré Mezopotámie nebo lze v řadě pilířů nad tělesem obřadní síně spatřovat smuteční průvod nad rakví zesnulého. V každém případě se Ernst Wiesner v této stavbě dotkl nadčasových problémů absolutní architektonické formy...

S rozvojem tzv. úřednických zahradních čtvrtí Brna dostává Wiesner v Pisárkách příležitost k uskutečnění moderních vilových staveb typu „villa suburbana“ pro poměrně bohatou klientelu a tím uvedl toto tehdy velmi aktuální téma. A právě od série jeho vilových staveb se pak odvíjí rozmach bytové kultury vyšších vrstev nejen na svazích Brna, ale i v dalších městech. Jsou-li jeho realizace ve vnitřním městě odpovědí na prostředí okolní stavební struktury a v případě krematoria na nadčasový problém monumentální formy, pak jsou jeho vily výsledkem dialogu architekta a stavebníka. Wiesner v nich zjevně vychází z Adolfa Loose, jehož poznal již v době vídeňských studií a s nímž se ve dvacátých letech často stýkal a mistry i spolupracoval. Odtud lze odvodit Wiesnerovu zálibu ve zdůraznění holé nečleněné plochy a v lapidárně ohraničených objemech a ve zdůraznění jejich hmotnosti. Nejsou to domy „na pilotách“, ale domy pevně a velkoryse ukotvené v terénu. Tento rejstřík však zpestřuje svými vlastními tvarovými prostředky – zejména těsnějším spojením stavby s pozemkem schodištěm nebo terasami, charakteristickým barevným pojednáním velkých ploch průčelí, barevným nebo materiálovým odlišením okenních a dveřních šambrán a nebo návratem ke klasickým prostředkům jako k použití bazilikálního tvaru střechy.

První a jednou z nejvýznamnějších z nich je právě Münzova vila, vzniklá již v polovině dvacátých let. Její terasovitá kompozice ve tvaru L se asymetricky otevírá k jihu na jedné straně terasou a otevřeným schodištěm k terénu z obytného patra a na druhé straně moderně koncipovaným rizalitem zimní zahrady s prosklením zimní zahrady přes roh. Tento nebo podobný motiv později různým způsobem dále rozvíjela řada českých i zahraničních architektů. V detailu, kde často užívá travertinového obkladu, zůstává však Wiesner vídeňsky uměřený a tradiční.

Vila Hermíny a Alfreda Stiassni, postavená vzápětí v sousedství v tylu rozsáhlé, parkově upravené zahrady, v níž nechyběl ani bazén a tenisový kurt, byla z této řady největší. Dlouhé horizontálně protažené těleso opět ve tvaru L je na jihovýchodním nároží zakončeno prostornou salou terénou, která zprostředkovávala vstup do terasově upravené zahrady. Detaily prozrazují opět Wiesnerovu vídeňskou provenienci – jsou tu uslechtilé mramorové obklady vstupní partie, travertinové šambrány okenních a dveřních otvorů i kazetová úprava předsazené římsy. Zatímco exteriér je koncipován v duchu umírněné tradiční moderny, vybavení interiérů navržené jiným, vídeňským architektem je zcela konzervativního ražení. Omítky volil Wiesner v mátově zeleném odstínu, který se dobře doplňuje s travertinovými detaily.

Třetí z řady vil ve tvaru L byla vila Gustava Haase. Její dvojnásobné zazubení v jižním průčelí s vyústěním saly terény k terasám na severovýchodním nároží bylo nepochybně inspirováno vilou Ericha Wolfa, kterou Ludwig Mies van der Rohe postavil na svahu nad řekou Odrou v městě Guben a kterou musel Wiesner z dobových publikací znát. Modrý odstín omítky s travertinovými šambránami dodávaly stavbě, posazené ve výjimečné poloze nad brněnským výstavištěm, obzvláštní charakter.

Pozoruhodná a pro Wiesnera typická je tu jemná hra symetrie a asymetrie v řazení okenních otvorů.

Tato hra symetrie a asymetrie se opakuje v jiné variantě i ve vile Waltera Neumarka, která je laděna do starorůžového odstínu, stejně jako nízký protáhlý dům Hermíny Weiglové.

Vedle toho však neváhal Wiesner sáhnout i po klasických architektonických formách, když v brněnské Steinově vile a v Praze na Mrázovce v Pickově vile zastřešil domy na obdélníkových půdorysech krovem v duchu baziliky ve Vicenze. Signalizoval tím, že paleta formálních prostředků může být mnohem širší, než si dovedli představit ortodoxní racionalisté funkcionalistického směru, a následný vývoj po druhé světové válce mu v tom dal za pravdu. Wiesnerovo dílo, obzvláště z dvacátých let, mělo v době svého vzniku značný vliv: byl prvním (ještě před Kumpoštem, Gruntem a Fuchsem), kdo v brněnském prostředí realizoval díla moderního ducha. Svědčí o tom i jeho publicita v avantgardním sborníku Brněnského Devětsilu Fronta, vydaném péčí Bedřicha Václavka a Zdeňka Rosmanna, nebo v revui Horizont, redigované Jiřím Krohou. Wiesnerovo dílo však proniklo i do zahraničí a bylo publikováno v Německu, Anglii i Itálii. V průběhu třicátých let Wiesnerův vliv na čas poněkud slábl. Jeho architektonická koncepce, užívající některé tradiční prvky, byla přehlušena duchem mezinárodního funkcionalistického slohu. Dobový odstup dnes již téměř poloviny století však nebral na životnosti jeho díla. Wiesner ve třicátých letech znovu prověřoval možnosti aplikace klasických prvků jako symetrických kompozic nebo bazilikálního tvaru střechy i u veřejných budov, například v návrhu na finanční úřady v Jihlavě nebo v provedené stavbě poštovního a telegrafního úřadu v Šumperku, v níž se mu podařilo opět harmonicky včlenit do historického jádra monumentální a formálně čistý novotvar.

Uskutečnění dalších velkých stavebních záměrů, zejména nové radniční budovy v Brně (ve spolupráci s B. Babánkem, B. Fuchsem a J. Kumpoštem) na místě dnešního hotelu International, zpracované v několika variantách, zabránily politické události z let 1938–1939. Ernst Wiesner uprchl do Anglie, jak vzpomínají jeho přátelé, doslova posledním vlakem a svůj politický a občanský postoj demonstroval účastí na našem druhém zahraničním odboji. Jako poradce pro rekonstrukce a výstavbu fungoval prakticky jako stínový ministr stavebnictví exilové vlády. Po sňatku s hamburskou herečkou Evou-Marií Wiesnerovou, s níž sdílel osud nedobrovolného exilu, našel v Anglii druhý domov. Jeho architektonická tvorba se však již nikdy nerozvinula do té míry jako za dob jeho brněnského působení. Byla omezena většinou na pedagogickou činnost na fakultách architektury v Oxfordu či v Liverpoolu a teprve na sklonku života se Wiesner dočkal jediné větší realizace. Poté, co se spřátelil s liverpolským arcibiskupem, měl možnost v poměrně vysokém věku postavit půvabný komplex gymnázia v bezprostřední blízkosti tamní katedrály.

Brno však Ernstu Wiesnerovi jeho zásluhy nezapomnělo a ocenilo je udělením čestného doktorátu Masarykovy univerzity. Stalo se tak jistě právem. Vedle sociálně orientovaného programu architektury Jiřího Krohy nebo Josefa Poláška a formální elegance Fuchsova díla, transformujícího do brněnského prostředí estetickou doktrínu Le Corbusiera a berlínské moderny, představuje Wiesnerův přínos v moravském, ale i československém kontextu ojedinělé pokračování pokrokových tradic vídeňské stavební kultury. Jak napsal Max Eisler, je dílo Ernsta Wiesnera „jasnou silou svého ducha hybnou pákou nového vývoje stavitelství ve své vlasti, svěží pramen poznání a silná jistota uprostřed mnohostranného volného dění. Neboť jeho umění není vrtoch, ale cesta“.

Vladimír Šlapeta, 2014

text vydaný v monografii *Vila Münz* z roku 2015

FIRMY A OSOBNOSTI, KTERÉ PŘÍSPĚLY K REKONSTRUKCI
BUDOVY ČESKÉHO ROZHLASU BRNO – BÝVALÉ BANKY
UNION

INVESTOR STAVBY

Český rozhlas, se sídlem Vinohradská 12, 120 99 Praha 2
Technický dozor investora Ing. Miroslav Voráček, Ing. Radek Baur
Odborný dohled investora Martin Kozlovský, Jiří Frišauf

GENERÁLNÍ DODAVATEL PRVNÍ ETAPY

EKOLS PRAHA, spol. s r. o.
Starochodovská 65, 149 00 Praha 4 – Chodov
Vedoucí stavby Ing. Pavel Žůrek

GENERÁLNÍ DODAVATEL DRUHÉ ETAPY

Winning PS – stavební firma, s. r. o., Křížkova 2960/72, 612 00 Brno
Vedoucí stavby Ing. Tomáš Maruška
Stavbyvedoucí Ing. Milan Valoušek

AKUSTICKÉ ZAJIŠTĚNÍ

Aveton, s. r. o., Drahobejlova 1452/54, 190 00 Praha 9
Ing. Tomáš Hrádek, Ing. Michal Šitych

KAMENICKÉ PRÁCE

Kamenoprůmysl Komárek, s. r. o., Pražská 31, 679 61 Letovice,
Restaurování kamenných prvků Michaela Mrázová, Radka Levinská

RESTAUROVÁNÍ DŘEVĚNÝCH PRVKŮ

Petr Janda

OPRAVA FASÁDY

Keimfarben s. r. o., Videňská 101/119, 619 00 Brno
Ing. Evžen Biskup

DODAVATEL SVĚTEL

Ateh, s. r. o., Trtílkova 892/22, 612 00 Brno
Ing. arch. Miloš Zimula

BEZPEČNOST PRÁCE A POŽÁRNÍ OCHRANA

Dřevařská 10, 602 00 Brno
Jiří Klement

PROJEKTANT STAVBY

Generální projektant	Ing. arch. Miloš Klement, Ateliér Tišnovka, Tišnovská 145, 614 00 Brno
Projektant stavební části	Ing. Jana Houzarová
Elektroinstalace	Ing. Karel Rychlý, Ing. Vítězslav Valášek
Voda, kanalizace	Ing. Jakub Vrána
Vzduchotechnika	Ing. Jan Ryšavý
MaR, EPS, Slaboproud	Ing. Miroslav Rek
PBŘ	Mgr. Kamila Ising
Statika	Ing. Václav Příkryl
Akustika	Ing. Tomáš Hrádek, Ing. Michal Šitych, firma Aveton, s. r. o.
Návrh světel	Ing. arch. Miloš Zimula
Rest. průzkum – kámen	Michaela Mrázová
Rest. průzkum – truhlářské výrobky	Petr Janda
Rest. průzkum – zámečnické výrobky	Milan Žáček
Zhodnocení radiátorů	Ing. Tomáš Flimel – firma Flirex
Stavebně tech. průzkum	Ing. Dušan Šponer

PAMÁTKOVÝ DOHLED

Odborný památkový dohled Ing. arch. Jana Fírbasová, Ing. arch. Lea Kulisková,
Mgr. Zoja Matulíková

BIBLIOGRAFIE

Adresář zemského hlavního města Brna, Brno 1948

Flodrová, Milena; Vodička, Jaroslav; Galasovská, Blažena. *Seznam ulic města Brna s vývojem jejich pojmenování*, Brno 1984

Flodrová, Milena; Menšíková, Miroslava. *Pamětní desky a pomníky v Brně: (soupis pamětních desek a pomníků existujících či již jen prameny doložených na území města Brna)*, Brno 2004

Herget, Jan. *Budovy, které mluví*, Praha 2018

Hlaváčková, Petra (ed.). *Brněnský architektonický manuál: průvodce architekturou 1918–1945*, Brno 2012

Ješutová, Eva. *Od mikrofonu k posluchačům: z osmi desetiletí českého rozhlasu*, Praha 2003

Ješutová, Eva. *99 významných uměleckých osobností rozhlasu: čeští tvůrci slovesných pořadů*, Praha 2008

Ješutová, Eva. *99 významných tvůrců rozhlasových dokumentů*, Praha 2013

Ješutová, Eva. *99 osobností rozhlasového zpravodajství a publicistiky*, Praha 2018

Chatrný, Jindřich; Černoušková, Dagmar (eds.). *Nový dům / New House / Brno / 1928*, Brno 2018

Chatrný, Jindřich; Černoušková, Dagmar (eds.). *Vize modernosti / Visions of Modernity: Rudolf Sandalo 1899–1980*, Brno 2019

Chatrný, Jindřich; Černoušková, Dagmar; Kořínková, Jana (eds.). *Evropan Adolf Loos. Nejen brněnské stopy / Adolf Loos, European. His Legacy in Brno and Beyond*, Brno 2020

Kudělka Zdeněk. *Brněnská architektura 1919–1928*, Brno 1970

Kudělka, Zdeněk; Chatrný, Jindřich (eds.). *O nové Brno. Brněnská architektura 1919–1939*, Brno 2000

Markalous, Bohumil. „Bílý dům v Brně“. In: *Brno roku 1927 v obrazech*, Praha 1927

Markalous, Bohumil. „Dílo architekta Arnošta Wiesnera čili úvaha o racionalismu v architektuře“, *Horizont. Revue současné kultury v Československu II, 1928*, č. 11–13, s. 13–14

Pelčák, Petr; Wahla, Ivan (eds.). *Ernst Wiesner 1890–1971*, Brno 2005 (zde obsáhlý výběr bibliografie a soupis díla k osobnosti Ernsta Wiesnera)

Šenkýř, Miloš. *Brněnský rozhlas – tradice od roku 1924*. Brno (Český rozhlas Brno, účelový tisk), 2022

Vybíral, Jindřich; Goryczková, Nadá. *Zrození velkoměsta: architektura v obraze Moravské Ostravy 1890-1938*, Ostrava 1997

KREDITY

FOTOGRAFIE

Rudolf Sandalo starší: str. 9 dole
Rudolf Sandalo mladší: fotografie na přední straně přebalu, str. 10, 11, str. 14 nahoře, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 35, 51; dole, 83, 84, 85, 89, 90, 92 (30. léta 20. století)
Filip Šlapal: str. 40, 41 (2005)
Stefan Müller: str. 42, 43, 44, 45 (2015)
Bořivoj Čapák: str. 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 56, 57, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 72, 73 (2021, 2022)
Ivan Wahla: str. 71 (2015)
Jana Houzarová: str. 93 (2020)
Tomáš Pancíř: str. 53, 55, fotografie na zadní straně přebalu (2022)

PLÁNY

Atelier Ernsta Wiesnera: str. 10, 12, 13
Miloš Klement, Jana Houzarová: str. 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 41, 68, 69, 70

EDITOŘI

Jiří Frišauf, Miloš Klement, Ivan Wahla

TEXTY

Dagmar Černoušková
Milena Flodrová
Jindřich Chatrný
Miloš Klement
Martin Kozlovský
Lenka Kudělková
Bohumil Markalous
Petr Pečák
Ivan Reimann
Miloš Šenkýř
Vladimír Šlapeta

RECENZE

Mgr. Kateřina Konečná

JAZYKOVÁ REDAKCE

Stanislav Zajíček

FOTOGRAFIE

Rudolf Sandalo st.
Rudolf Sandalo ml.
Bořivoj Čapák
Jana Houzarová
Stefan Müller
Tomáš Pancíř
Filip Šlapal
Ivan Wahla

PŮVODNÍ PLÁNY A FOTOGRAFIE

Ernst Wiesner
Rudolf Sandalo ml.

NOVÉ PLÁNY

Jana Houzarová
Miloš Klement

GRAFICKÁ ÚPRAVA A SAZBA

Zuzana Bubeníková
Miloš Klement
Ivan Wahla
Omega Design, s.r.o.

PŘEDTISKOVÁ ÚPRAVA

Atelier RAW s.r.o., Omega Design, s.r.o.

TISK

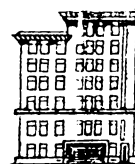
Quatro print, a.s.

VYDAL

Spolek Obecní dům Brno, Srbská 66,
612 00 Brno, 2022

DISTRIBUTOR

www.kosmas.cz

**BÖHMISCHE UNION-BANK FILIALE BRÜNN
ČESKÁ BANKA UNION FILIÁLKA V BRNĚ**